

„Atliekų kultūra“ egzaminas 2024

Klausimai 11 kl. Ir vyresniems dalyviams

1. Kaip vadinasi Aplinkos apsaugos departamento prie Aplinkos ministerijos sukurtas interaktyvus įrankis nuo 2023 m. rudens padedantis greičiau ir tiksliau pranešti apie pastebėtas šiukšles gamtoje bei jas sutvarkyti?
  - a. „Tvarkau Lietuvą“;
  - b. „Darom“;
  - c. „Kas paliko šiukšles?“;
  - d. „Atliekų detektyvas“.

Aplinkos apsaugos departamentas, stiprindamas atliekų tvarkymą šalyje, sukūrė interaktyvų įrankį www.tvarkaulietuva.lt. Šis įrankis leidžia greičiau ir tiksliau pranešti apie pastebėtas šiukšles gamtoje bei jas kuo greičiau sutvarkyti. Gyventojai jame turi pateikti kuo detalesnę informaciją apie aptiktą šiukšlėmis užterštą teritoriją: pridėti nuotraukų, pažymėti koordinates, kuo detaliau aprašyti situaciją. Tokie duomenys pareigūnams padeda įvertinti ir atrinkti rizikingiausias vietas, kur reikalingas operatyvus aplinkosaugininkų dėmesys.

2. Norėdami apsisaugoti nuo įvairiausių virusų, dėvime apsaugines kaukes, respiratorius. Jausdamiesi blogai, atliekame greituosius antigeno testus, kad sužinotume, koks virusas mus puola. Kaip saugiai atsikratyti namuose susidariusiomis panaudotomis apsauginėmis kaukėmis, respiratoriais, testo kasetėmis, nosies tamponais?
  - a. viską surinkus nešti į vaistinę;
  - b. sudėti į atskirą maišą, sandariai užrišti ir mesti į mišrių atliekų surinkimo konteinerį;
  - c. sudėti į atskirą maišą, sandariai užrišti ir vežti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikštelę;
  - d. mesti į plastiko surinkimo konteinerį.

Visos aukščiau išvardintos atliekos priskiriamos galimai užkrečiamoms atliekoms. Atskiros jų surinkimo sistemos nėra, tad šias atliekas reikia sudėti į atskirą maišą, sandariai jį užrišti ir mesti į mišrių atliekų konteinerį.

3. Kiek maisto atliekų vidutiniškai tenka vienam Lietuvos gyventojui?
  - a. 100 kg.;
  - b. 141 kg.;
  - c. 180 kg.;
  - d. 250 kg.

21 proc. maisto atliekų mūsų šalyje susidaro žemės ūkio sektoriuje, 4 proc. gamybos sektoriuje, 13 proc. prekybos sektoriuje, 1 proc. viešojo maitinimo sektoriuje ir net 61 proc. namų ūkiuose.

4. Kokios maisto (virtuvės) atliekų surinkimo priemonės yra taikomos Lietuvoje?
  - a. oranžiniai maišeliai, kurie metami į mišrių atliekų surinkimo konteinerį;
  - b. maisto atliekų surinkimui skirti individualūs konteineriai;
  - c. maisto atliekų surinkimui skirti kolektyviniai konteineriai;
  - d. visos aukščiau išvardintos priemonės.

Remiantis Valstybės atliekų prevencijos ir tvarkymo planu buvo numatyta iki 2024 m. įdiegti atskirą maisto ir virtuvės atliekų surinkimą. Savivaldybės individualiai sprendė kokiomis priemonėmis ir būdais organizuos maisto ir virtuvės atliekų surinkimą.

5. Kad ir kaip to norėtume, gyventi be atliekų neįmanoma. Ką galima padaryti, kad atliekų būtų kuo mažiau?

- a. prieš perkant naują daiktą ar produktą įvertinti ar tikrai jo mums reikia;
- b. vengti vienkartinį daiktų, naudoti ilgaamžius;
- c. dalintis (skolinti, dovanoti ar parduoti) nebenaudojamais daiktais su kitais;
- d. visi atsakymai teisingi.

Norėdami sumažinti atliekų kiekius, turime jų vengti visomis įmanomomis priemonėmis. Atliekų bus mažiau, jei neturėsime nereikalingų daiktų, o tie, kuriuos turime, tarnaus kuo ilgiau.

6. Tai sulūžęs plaukų šepetys plastikine rankena. Jo sudėtyje yra gumos, ir metalo. Į kurią konteinerį jį išmestumėte?

- a. į plastiko konteinerį;
- b. atskirčiau gumą nuo metalo ir plastiko. Gumą mesčiau į mišrių komunalinių atliekų konteinerį, plastiką ir metalą – į plastiko;
- c. į mišrių komunalinių atliekų konteinerį;
- d. į metalo konteinerį.

Atliekų namų sąlygomis ardyti nerekomenduojama, kad nesusižeistume. Toks iš įvairių medžiagų sudarytas plaukų šepetys turi būti išmetamas į mišrių atliekų konteinerius. Vėliau jis bus sudegintas termofikacinėje jėgainėje ir iš jo bus pagaminta elektros bei šilumos energija.

7. Į kurią konteinerį reikia išmesti panaudotas vienkartinės servetėles?

- a. popieriaus;
- b. plastiko;
- c. mišrių komunalinių atliekų;
- d. maisto.

Dauguma servetėlių išties net nėra visiškai popierinės, o savo sudėtyje turi plastiko. Dažniausiai jos būna užterštos, be to jos negali būti perdirbamos dėl jų gamyboje naudojamų medžiagų. Todėl panaudotas servetėles reikėtų išmesti į mišrių komunalinių atliekų surinkimo konteinerį.

8. „DĖK’ui“, „Dalinkimės“, „IMK“, „KEISK’is“, „Daiktų kiemas“, „Atiduotuvė“, „Mainukas“, „Padėk“, „Daiktų platforma“, „Daiktų pasidalytuvės“ – kas tai?

- a. stalo žaidimai;
- b. tvarumo iniciatyvos;
- c. dalijimosi daiktais stotelės;
- d. edukaciniai užsiėmimai.

Tokiais pavadinimais Lietuvoje veikia dalijimosi daiktais stotelių tinklai. Vilniaus regione tokios stotelės vadinasi DĖK’ui, Utenos regione – „Dalinkimės“, Šiaulių regione – „Daiktų kiemas“, Panevėžio regione – KEISK’is, Klaipėdos regione – „IMK“, Kauno regione – „Atiduotuvės“, Alytaus regione – „Mainukas“ Tauragės regione – „Padėk“, Telšių regione – „Daiktų platforma“, Marijampolės regione – „Daiktų pasidalytuvės“. Kasmet didėjantys atliekų kiekiai skatina ieškoti sprendimų kaip išvengti atliekų susidarymo (atliekų prevencija (vengimas)). Vienas tokių - nebereikalingus, bet tvarkingus, tinkamus naudoti daiktus atiduoti tiems, kam jie reikalingi.

9. Kuris šio ženklo apibūdinimas yra TEISINGAS?

- šis ženklas žymi konteinerį, į kurį atliekų mesti negalima;
- šiuo ženklu ženklinama elektros ir elektroninė įranga, baterijos, akumuliatoriai.
- šiuo ženklu žymimos popieriaus atliekos, kurių negalima išmesti;
- šis ženklas rodo, kad pakuotės negalima perdirbti.

Šiuo ženklu ženklinama elektros ir elektroninė įranga, baterijos, akumuliatoriai, tuo pažymint, kad jų negalima šalinti kartu su nerūšiuotomis komunalinėmis atliekomis.

10. Kodėl reikia uždaryti konteinerio, į kurį metamos atliekos, dangtį?

- uždarius konteinerį į jį nepateks gyvūnai ir paukščiai, kurie neprimėtųs aplink atliekų;
- dangčiu neuždengtos atliekos nuo lietaus sušlaps ir svers keliskart daugiau, o per didelis svoris gali pakenkti konteineriui bei gali tekti daugiau mokėti už atliekų sutvarkymą;
- jei dėl žmonių aplaidumo ar piktavališkumo kiltų gaisro pavojus, dangtis apsaugos nuo gaisro, nes ugnis, negavusi deguonies, greičiau užges;
- visi atsakymai teisingi.

Uždarytas konteinerio dangtis apsaugo atliekas ir konteinerį tiek nuo gyvūnų, tiek nuo drėgmės poveikio – neuždarius dangčio, atliekos gali sušlapti, dėl ko padidės jų svoris ir apkrova konteinerio konstrukcijai. Jei dėl žmonių aplaidumo ar piktavališkumo kiltų gaisro pavojus – dangtis apsaugos nuo gaisro, nes ugnis, negavusi deguonies, greičiau užges.

11. Kokia institucija yra atsakinga už valstybės ir savivaldybių institucijų veiklos atliekų tvarkymo srityje koordinavimą?

- Aplinkos apsaugos departamentas prie Aplinkos ministerijos;
- Lietuvos Respublikos Seimas;
- Lietuvos Respublikos sveikatos apsaugos ministerija;
- nei vienas atsakymas nėra teisingas.

Visos išvardintos institucijos turi apibrėžtą kompetenciją atliekų tvarkymo srityje – Seimas priima šią sritį reguliuojančius įstatymus, Sveikatos apsaugos ministerija koordinuoja sveikatos priežiūros įstaigų veiksmus diegiant medicininių atliekų tvarkymo pajėgumus, Aplinkos apsaugos departamentas kontroliuoja nustatytų reikalavimų vykdymą tvarkant atliekas.

Kompetenciją koordinuoti valstybės ir savivaldybių institucijų veiklą atliekų tvarkymo srityje Atliekų tvarkymo įstatymas priskiria Lietuvos Respublikos aplinkos ministerijai.

12. Nustatytas toks atliekų tvarkymo prioritetų eiliškumas:

- prevencija (vengimas), paruošimas naudoti pakartotinai, perdirbimas, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas;
- prevencija (vengimas), perdirbimas, paruošimas naudoti pakartotinai, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas;
- naudojimas energijai gauti, prevencija (vengimas), paruošimas naudoti pakartotinai, perdirbimas, atliekų šalinimas;
- paruošimas naudoti pakartotinai, prevencija (vengimas), perdirbimas, naudojimas energijai gauti, atliekų šalinimas.

Prioritetų eilė yra sudaryta siekiant, kad kuo daugiau naudingų atliekų savybių būtų išsaugoma.

Pirmiausiai turime siekti išvengti atliekų susidarymo – tai atliekų prevencija. Siekdami atliekų kiekio mažinimo, taip pat turime jas sugrąžinti „antram gyvenimui“ – tai antrasis prioritetas - paruošimas naudoti pakartotinai. Jei

nepavyko išvengti atliekų susidarymo, turime jas perdirbti taip, kad gautume medžiagas, iš kurių galime vėl pagaminti reikiamus daiktus – tai trečiasis prioritetas. Jei nepavyksta ir tai, turime siekti jų panaudojimo energijai gauti. Ir tik tai, kas lieka, gali būti pašalinta sąvartyne.

13. Ar indelis nuo grietinės turėtų būti išplautas prieš išmetant jį į rūšiavimo konteinerį?

- indelį pakanka tik prireikus praskalauti - svarbu nemesti indelio su grietinės likučiais, kurie gali išsipilti;
- būtina išplauti su karštu vandeniu;
- reikia išplauti su specialiu indelių plovimui skirtu plovikliu;
- nei vienas atsakymas nėra teisingas.

Į rūšiavimo konteinerius metamos pakuotės neturi užteršti kitų atliekų. Tačiau išplauti jas nebūtina. Ruošiant pakuotes apdorojimui perdirbimo gamyklose jos yra išplaunamos, tokiu būdu yra sunaudojami mažesni vandens kiekiai, nei tuomet, kai kiekvienas indelis plaunamas atskirai.

14. Ko neturėtume mesti į maisto atliekų konteinerius?

- arbatos tirščių bei pakelių;
- riebalais ir kitais maisto produktais sutepto popieriaus ir popierinių rankšluosčių;
- maisto, supakuoto į plastikines, stiklines ar metalines pakuotes;
- visi atsakymai neteisingi.

Į maisto atliekų surinkimo konteinerius turėtume mesti: naudojimui netinkamus vaisius ir jų likučius; bulvių, morkų ir kitų daržovių lupenas; arbatos tirščius bei pakelius; kavos tirščius ir jų popierinius filtrus; riebalais ir kitais maisto produktais suteptą popierių ir popierinius rankšluosčius. Be to, į maisto atliekų surinkimo konteinerį turėtume išmesti mėsos, žuvies, pieno bei kitų maisto produktų likučius. Tačiau į juos negalima mesti maisto, supakuoto į pakuotes. Pavyzdžiui, sugedusius marinuotus agurkus, uogienes ar konservus prieš metant į konteinerį reikia atskirti nuo pakuočių, o pakuotes mesti į atitinkamus pakuočių konteinerius.

15. Kas gali būti kompostuojama?

- nupjauta žolė, kiaušinių lukštai, vaisių ir daržovių liekanos;
- sodo atliekos, arbatos ir kavos tirščiai, naminių gyvūnų pakratai;
- iš popieriaus ir kartono pagaminti kiaušinių dėklai, seni šiaudai, medienos kuro pelenai;
- visi atsakymai teisingi.

Kompostavimas – tai natūralus procesas, kai organinės atliekos paverčiamos dirvožemiui bei augalams lengvai pasisavinamų maistinių medžiagų šaltiniu, vadinamu – kompostu. Šis procesas vyksta mikroorganizmų pagalba. Kompostuoti galima visas atsakymuose nurodytas atliekas.

16. Kur dėti dažų likučius po namų atnaujinimo?

- jie neperdirbami, todėl reikia mesti į mišrių atliekų konteinerį;
- kartu su jų pakuotėmis vežti į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles;
- mesti į plastiko ir metalo konteinerį, nes dažų kibirėliai pagaminti iš šių medžiagų;
- visi atsakymai neteisingi.

Net jei dažai vandeniniai, nepilkite jų likučių į kanalizaciją, vandens telkinius ar dirvą. Dažuose esančios medžiagos apsunkina vandens valymo procesą valymo įrenginiuose. Skystus dažų likučius, sukietėjusius dažus ir tuščias dažų pakuotes pristatykite į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles. Jei dažai dar tinkami naudoti ir jų liko gana daug, galite juos laikyti sandariai uždarytoje pakuotėje iki tinkamo naudoti termino, nurodyto ant pakuotės, pabaigos. Taip pat per socialinius tinklus galite pasiūlyti dažų likučius tiems, kam jų reikia, pvz., remontuojantiems savo namus ar sodybą. Jei Jums liko didesnis dažų kiekis, galbūt jie praverstų globos namams, vaikų darželiui, zoologijos sodui ir kt.

17. Tam, kad vaikystėje nepamestume pirštinių, jos būdavo sujungtos virvele ir kabėdavo palto rankogaliuose. Ar pamenate? Štai ir ES direktyva įpareigoja gamintojus nuo 2024 m. liepos mėn. tam tikro gaminio dalį pritvirtinti prie paties gaminio. Beje, ši gaminio dalis dažnai randama jūrose, pievose, gatvėse ir laikoma viena iš taršiausių atliekų. Koks tai daiktas, kuris nuo 2024 m. liepos mėn. turi būti pritvirtintas prie gaminio?

- a. plastikinis butelio kamštelis;
- b. elektroninių žaislų baterija;
- c. palto gobtuvas;
- d. dviračio padanga.

Europos Sąjungos direktyva įpareigoja gamintojus nuo 2024 m. liepos mėn. prie visų iki 3 litrų talpos butelių tvirtinti plastikinius kamštelių. Reguliavimu siekiama, kad būtų sunkiau kamštelių numesti - butelį pristatant į depozito sistemą ar atitinkamus konteinerius ten keliautų ir kamštelis. Šis reguliavimas leis užtikrinti, jog kiekvienas kamštelis grįžtų perdirbimui, o didesnis kamštelių surinkimas be abejo prisideda prie mažesnio šiukšlinimo.

18. Į popieriaus atliekoms skirtą konteinerį išmetėte dvi nesulankstytas kartonines dėžes, o trečia nebetilpo. Ką turite padaryti, kad galėtumėte išmesti ir trečią dėžę?

- a. palikti trečią dėžę prie konteinerio ir paskambinti į savivaldybę, kad laiku neišvežamos atliekos;
- b. atsinešti ilgą lazda ir pastumti gilyn kiekvieną įmestą dėžę;
- c. visas dėžes išardyti, sulankstyti ir tik tada mesti į konteinerį;
- d. palaukti ir trečią dėžę išmesti po savaitės.

Popieriaus, kaip ir plastiko pakuočių atliekos, pasižymi dideliu tūrio ir masės santykiu – užimdamos daug vietos jos sveria sąlyginai nedaug. Norėdami kuo daugiau atliekų sutalpinti į konteinerį tokias atliekas išardykite, sulankstykite ir tik tada meskite į konteinerį. Labai blogas sprendimas – palikti dėžę prie konteinerių. Tai teršia aplinką. Taip pat blogai dėžę išmesti į mišrių komunalinių atliekų konteinerį.

19. Kurias iš išvardintų atliekų draudžiama mesti į mišrių atliekų konteinerius?

- a. žaliąsias atliekas;
- b. pavojingas atliekas;
- c. statybos ir griovimo atliekas;
- d. visi atsakymai teisingi.

Daugelį susidarančių atliekų būtina išrūšiuoti. Visos atsakymuose išvardintos atliekos gali būti perdirbamos, todėl privalo būti išrūšiuotos pagal atliekų rūšis ir perduotos tvarkymui. Žaliosios atliekos – kompostuojamos arba surenkamos konteineriais, nuvežamos į žaliųjų atliekų kompostavimo aikšteles. Statybos ir griovimo bei pavojingas atliekos turi būti vežamos į didelių gabaritų atliekų surinkimo aikšteles.

20. Ar į mišrių atliekų konteinerius išmestos atliekos yra perrūšiuojamos atskiriant antrines žaliavas?

- a. taip, jos perrūšiuojamos specialiuose rūšiavimo įrenginiuose;
- b. taip, jas sąvartyne perrūšiuoja sąvartyno darbininkai;
- c. ne, atliekos be rūšiavimo yra vežamos į sąvartyną šalinimui;
- d. ne, surinktos atliekos vežamos tiesiai į deginimo jėgainę, kur tampa kuru elektros ir šilumos gamybai.

Lietuvoje surinktos mišrios komunalinės atliekos pirmiausia perrūšiuojamos specialiuose rūšiavimo įrenginiuose, kur atrenkamos antrinės žaliavos ir atskiriama biologiškai skaidžių atliekų dalis. Atskirtos antrinės žaliavos perduodamos perdirbimui, biologiškai skaidžios atliekos apdorojamos siekiant jas panaudoti, o perdirbimui netinkama masė sudeginama, pagaminant elektros ir šilumos energiją. Tik labai nedidelė dalis atliekų šalinama sąvartynuose.